

Eindelijk duidelijkheid over toevoeging

Willem Heemskerk
redactielid

Veel advocaten kwamen na het eindigen van een zaak met de gewezen verdachte overeen om geen gebruik te maken van de toevoeging, zodat op basis van art. 591a Sv vaak een aanmerkelijk hogere vergoeding voor advocaatkosten kon worden verkregen. De lagere rechtspraak kwam echter telkens tot andere uitkomsten en motiveringen. Op 15 juni jl. heeft de Hoge Raad eindelijk bepaald dat in art. 591a Sv-procedures aan de gewezen verdachte géén vergoeding van advocaatkosten wordt toegekend als de genoemde overeenkomst pas na het eindigen van de zaak wordt gesloten.¹

Art. 591a Sv geeft de gewezen verdachte, wiens zaak zonder oplegging van straf of maatregel en zonder schuldigverklaring is geëindigd, de mogelijkheid om met een daartoe strekkend verzoekschrift vergoeding te krijgen van (onder meer) de kosten van zijn raadsman, welke ten laste van de Staat worden gebracht. Gegroeide praktijk bij toevoegingszaken was dat als gezien de einduitspraak of de sepotbepaling aan de voorwaarden van art. 591a Sv is voldaan, de verdachte c.q. diens advocaat van de toevoeging geen gebruikmaakte en met zo'n verzoekschrift een hogere vergoeding probeerde te krijgen. Daar leek, zo heeft steller dezes enkele jaren geleden nog verdedigd,² niks mis mee, omdat de Hoge Raad in een arrest van 20 februari 1998³ heeft beslist dat een rechtzoekende van een eenmaal verleende toevoeging geen gebruik hoeft te maken, ook niet met het oog op de belangen van zijn wederpartij (in dat arrest: de Staat). Niettemin bleef de lagere jurisprudentie verdeeld, met telkens verschillende uitkomsten en aan die uitkomsten ten grondslag liggende motiveringen.⁴

DUIDELIJKHEID NOODZAKELIJK

De zo wisselende interpretatie van art. 591a Sv⁵ heeft tot Kamervragen geleid, waarop de minister van Justitie op 21 januari 2000 heeft geantwoord dat hij dit punt nader wenste te regelen in een reeds in voorbereiding zijnde wijziging van de Wet op de rechtsbijstand.⁶ In het daarna ingediende wijzigingswetsvoorstel wordt over de verhouding van toevoeging en

art. 591a Sv echter met geen woord gerept, reden waarom leden van de PvdA-fractie in het Verslag van de vaste commissie voor Justitie van 28 maart 2001 alsnog om uniformiteit hebben gevraagd.⁷ De minister heeft daarop op 26 juni 2002 in de Nota naar aanleiding van het Verslag laten weten dat hij inmiddels had onderzocht of de problematiek kan worden opgelost door een wijziging van de Wet op de rechtsbijstand, maar dat dat om meerdere redenen niet mogelijk blijkt. Daarop heeft hij een werkgroep opdracht gegeven hem te adviseren met betrekking tot een uniforme regeling ten aanzien van de schadeloosstelling.⁸

Als die werkgroep ook in 2003 niet blijkt te rapporteren, wordt het de plv. P-G bij de Hoge Raad allemaal te veel: hij acht het noodzakelijk dat de Hoge Raad duidelijkheid schept voor de tijd waarin nog geen wettelijke regeling voor deze problematiek is getroffen, gezien de verdeeldheid in de lagere jurisprudentie en temeer nu het gerechtshof te Amsterdam over deze kwestie 'met twee tongen begint te spreken', afhankelijk van de samenstelling van de Kamer.⁹

Tegen beschikkingen ex art. 591a Sv staat gezien lid 4 van die bepaling, in verband gelezen met art. 91 Sv, wel hoger beroep open, maar gezien art. 445 Sv geen cassatieberoep, reden waarom de lagere jurisprudentie zo lang verdeeld kon blijven. Voor de plv. P-G bij de Hoge Raad staat echter cassatie in het belang der wet open (art. 456 Rv), waarbij deze het oog liet vallen op de uitspraak van het gerechtshof te Amsterdam van 28 januari 2002. In die uit-

spraak vond het hof niets mis met het ongebruikt laten van de toevoeging en het (achteraf) volledig declareren van de kosten van de raadsman in de art. 591a Sv-procedure waarbij het hof, saillant detail, naar het in noot 3 bedoelde (civiele) arrest van de Hoge Raad van 20 januari 1998 verwees.

VERGISSING

In zijn arrest van 15 juni 2004 komt de Hoge Raad tot een andere uitkomst. De Hoge Raad zoekt het daarbij in het Wetboek van Strafvor-

in strafzaken

Foto: David Trood/Hollandse Hoogte

Een raadsman kán na het arrest gokken op een goede afloop

dering voorziene systeem van rechtsbijstand aan verdachten. Na uitvoerige citaten van (gedeelten van) de art. 38, 39, 41, 42 en 43 Sv en de art. 24, 31 en 44 van de Wet op de rechtsbijstand stelt de Hoge Raad vast dat met dat systeem niet verenigbaar is dat de raadsman die in een strafzaak aan de verdachte was toegevoegd, nadat de zaak is geëindigd alsnog als gekozen raadsman in de zin van genoemde bepalingen komt te gelden. Vervolgens stelt de Hoge Raad vast dat in het Wetboek van Strafvordering ook niet is voorzien in de mogelijkheid van een voorwaardelijke toevoeging in die zin, dat de toevoeging komt te vervallen indien de gewezen verdachte, nadat de zaak is geëindigd, in aanmerking komt voor toekenning van een vergoeding op de voet van art. 591a Sv. Daarna stelt de Hoge Raad zich de vraag of zo'n voorwaardelijke toevoeging gezien art. 31 van de Wet op de rechtsbijstand wel zou kunnen worden verstrekt.

Geconstateerd wordt dat de op 1 januari 1994 in werking getreden Wet op de rechtsbijstand in art. 43 lid 1 bepaalde dat art. 31 ten aanzien van de rechtsbijstand in strafzaken niet van toepassing was, maar dat die uitzondering bij een wetswijziging per 15 juli 1994 is verdwenen. Nu het wegvallen van die uitzondering door de wetgever niet wordt gemotiveerd en ook niet kan worden verklaard uit de ratio van de wijzigingswet, houdt de Hoge Raad het erop dat het niet-handhaven van de uitzondering op een vergissing berust en dat art. 31 van de Wet op de rechtsbijstand op strafzaken geen betrekking heeft. Een andere opvatting zou volgens de Hoge Raad ook tot een niet te rechtvaardigen onderscheid leiden ten aanzien van toevoegingen in strafzaken die door het bureau rechtsbijstandsvoorziening worden verstrekt en die welke in strafzaken op last van de rechter geschieden, nu deze laatste

niet in voorwaardelijke vorm mogelijk zijn.

WAAROP GOKKEN?

Daarmee is het pleit beslecht: als de gewezen verdachte en de raadsman die aan hem in de strafzaak was toegevoegd nadat de zaak is geëindigd overeenkomen dat van de verleende toevoeging geen gebruik zal worden gemaakt – hetgeen hun op zichzelf vrijstaat – dan kunnen de vervolgens door de advocaat aan de gewezen verdachte in rekening gebrachte kosten niet als 'de kosten van de raadsman' als bedoeld in art. 591a Sv worden aangemerkt. Wordt echter vóórdat de zaak is geëindigd (zonder oplegging van straf of maatregel en zonder dat toepassing is gegeven aan art. 9a Sr) door een verdachte die in aanmerking komt voor toevoeging van een raadsman besloten om van die toevoeging geen gebruik te maken, dan ligt het anders. Als hij van de toevoeging – ook als het een ambtshalve toevoeging betreft – geen gebruikmaakt en zich laat bijstaan door een van zijnentwege bekostigde raadsman, dan is een vergoeding van de daaraan verbonden kosten na een vrijspraak et cetera niet beperkt tot het bedrag dat aan een toegevoegde raadsman voor dezelfde werkzaamheden zou toekomen, zo heeft de Hoge Raad in een eerder arrest op een cassatie in het belang der wet beslist.¹⁰

Uit het arrest van 15 juni 2004 volgt dat de verdachte en met name diens raadsman vooraf goed moeten weten waarop wordt gegokt: als besloten wordt van de toevoeging geen gebruik te maken en de zaak eindigt wel met een schuldigverklaring en/of de oplegging van een straf of maatregel, dan zal noch op basis van de toevoeging worden gedeclareerd, noch een vergoeding langs de weg van art. 591a Sv kunnen worden verkregen. ●

NOTEN

- 1 Zie www.rechtspraak.nl, LJN-nr:AO4098.
- 2 W. Heemskerck, 'Amsterdamse rechtbank wil geen gesol met toevoegingen', *Advocatenblad* 2001-20, p. 788-789.
- 3 NJ 1998, 475, rov. 3-5.
- 4 Zie voor een uitvoerig overzicht noot 2 bij het daar bedoelde artikel. Eén van de in dat artikel besproken uitspraken van de rechtbank te Amsterdam van 13 juli 2001 is inmiddels gepubliceerd in *Nieuwsbrief Strafrecht* (NS) 2001, 297, p. 530-533. Daarna volgden Rb. Rotterdam 31 oktober 2001, NS 2002, 29, p. 69-70; Hof Amsterdam 28 januari 2002, NJ 2002, 206, NS 2002, 82, p. 178-180; Hof Leeuwarden 1 mei 2002, NS 2002, 181, p. 389-390; Rb. Haarlem 19 september 2002, NJ 2003, 28, NS

- 2002, 294, p. 665-666; Hof Amsterdam 3 oktober 2002, NS 2002, 283, p. 648-649; Hof Den Bosch 17 oktober 2002, NS 2002, 345, p. 781-782; Hof Den Bosch 24 oktober 2002, NS 2002, 315, p. 708; Rb. Breda 14 februari 2003, NS 2003, 148, p. 309, vernietigd door Hof Den Bosch 28 mei 2003, NS 2003, 293, p. 717-718; Hof Amsterdam (te Arnhem) 26 februari 2003, NS 2003, 193, p. 441; Hof Arnhem 3 juni 2003, NJ 2003, 408; Hof Den Haag 23 september 2003, NS 2004, 28, p. 67-68; Rb. Haarlem 13 november 2003, NS 2004, 41, p. 97-98.
- 5 Zie ook: Th. M. D. van den Beld, 'Vergoeding reële kosten van bijstand op toevoegingsbasis', *Advocatenblad* 1999-6, p. 234-235; (red.), 'De grillige jurisprudentie over art. 591a Sv', NS 1999, p. 236-240;

- (red.), 'Perikelen rond art. 591a Sv', *Delikt en Delinkwent* 1999, p. 1035-1039; J. Boksem/T. van der Goot, 'Geen eenduidige rechtspraak voor de gewezen verdachte', *Trema* 2000, p. 356-361; 'Wie betaalt de raadsman?', *Advocatenblad* 2001-2, p. 53-56 en L. van Osch, 'Wie betaalt de raadsman?', *Advocatenblad* 2001-6, p. 237.
- 6 TK 1999-2000, Aanhangsel van de Handelingen, nr. 611.
- 7 TK 2000-2001, 27 553, nr. 4, p. 11.
- 8 TK 2001-2002, 27 553, nr. 5, p. 25.
- 9 Zie de in noot 4 genoemde uitspraken van dat hof van 28 januari 2002 en 26 februari 2003, de laatste in 'Arnhemse' samenstelling.
- 10 HR 2 februari 1993, NJ 1993, 551 m.nt. ThWvV.